

УДК [141.7+168]:62

ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНОМУ ТЕХНОГЕННОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Людмила Остапчук

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів 79000, Україна, kafilos@franko.lviv.ua*

Розглянуто глобалізацію як визначальну характеристику сучасного світу. Розкрито її природу та об'єктивний характер. Доведено, що в розв'язанні глобальних проблем важливо керуватись морально-етичними принципами.

Ключові слова: глобалізація, наука, техніка, людина.

Однією з актуальних характеристик сучасного техногенного світу є розвиток процесів глобалізації. Необхідність наукового пізнання цих процесів диктується перш за все реальним ходом розвитку, результатом якого слід вважати не тільки прогрес та позитивні досягнення, але й досить відчутні негативи.

Етимологічне походження слова "глобалізація" пов'язане з французьким *Global* (загальний, всесвітній) та латинським *Globus* (куля). Щодо визначення поняття "глобалізація", в сучасній науковій літературі намітилося чотири основних підходи [1, с. 215]. У першому вона постає як процес зміцнення зв'язків між найвіддаленішими куточками планети. Другий визначає її як процес поширення по всій планеті єдиних, спільних для всього людства технологій, культури, ідей, ціннісних орієнтацій, способу життя та поведінки. З позицій третього підходу, глобалізацію тлумачать як виникнення спільних для світового співтовариства проблем (економічних, політичних, військових). І, зрештою, четвертий означає її як процес зростання вселюдських інтересів у всіх сферах людського буття, породжуваних поглибленням взаємозв'язків і взаємозалежності країн і народів. Отож, як бачимо глобалізація асоціюється перш за все з такими ключовими словами як "спільне", "взаємопов'язане", "взаємозалежне". Це дає можливість характеризувати її як загальноцивілізаційний процес.

Уперше у традиційному для нашого часу значенні термін "глобалізація" було вжито Т. Левіттом у 1983 році. Він підкреслив цим словом соціально-економічний бік проблеми – появу феномена злиття ринків окремих продуктів, які виробляють великі багатонаціональні корпорації. Уже нині викристалізуються деякі нові тенденції у розумінні природи розвитку цього явища:

1) процес глобалізації – це передусім тенденція до гомогенізації світу, життя за єдиним принципом, прихильність до єдиних цінностей, дотримання єдиних норм і звичаїв поведінки;

2) глобалізація постає нині як процес визнання зростаючої взаємозалежності, головним наслідком якого є підриг, руйнування наднаціонального, державного

суверенітету під натиском дій нових акторів усепланетарної сцени: глобальних фірм, релігійних угруповань, транснаціональних компаній;

3) глобалізація виявляє себе як сукупність процесів та структур, що співвідносяться з явищами взаємозалежності, взаємопроникнення та взаємообумовленості в планетарних рамках, результатом чого є формування цінностей буття людства.

Фактично глобальний характер сучасного суспільства, на думку фахівців, сформований декількома визначальними тенденціями: високими темпами розвитку техніки, переростанням нею рамок власне засобу, перетворенням її в автономну малоконтрольовану соціальну сферу; масовим характером сучасного виробництва; систематизацією різноспрямованих контактів різноманітних культур, яка підриває цивілізаційну ідентичність останніх; прискореним розвитком засобів масової комунікації, завдяки чому долаються просторово-часові обмеження і т. д.

З'ясовуючи причини розвитку явища глобалізації, варто зауважити, що людство є його свідком та учасником уже віддавна. Світовий масштаб двох воєн у ХХ столітті, міжнародні політичні блоки й пакти, транснаціональні монополії й спільні ринки, міжнародні недержавні організації й молодіжні та жіночі рухи, транснаціональні ЗМІ та Інтернет, екуменічний рух – багато з цих явищ стали для нас уже звичними, без деяких уже й не уявляємо свого життя. Втім більшість дослідників вважають, що треба розрізняти т. зв. “пізню”, або новітню глобалізацію (часом точкою відліку називають 60-ті роки ХХ століття), в якій процеси набули значного прискорення й інтенсифікації. Так, характеризуючи сучасність, С. Гантінгтон у своїх працях пише про те, що в сучасному світі розгортається “великий процес модернізації з її дев'ятьма ознаками: радикальністю, комплексністю, системністю, глобальністю, тривалістю, стадійністю, наданням світові певної однорідності, незворотністю, прогресивністю” [2, с. 302].

Особливо швидких обертів процеси глобалізації набули за останні два десятиріччя. Учені пов'язують це із двома головними причинами. Першою, і безперечно, визначальною серед них, є бурхливий розвиток науки й техніки, у результаті чого техногенна цивілізація перейшла до наступної – постіндустріальної стадії свого розвитку з її постмодерним інформаційним суспільством. Головний фактор розвитку такого суспільства – виробництво та використання науково-технічної та іншої інформації. “Я наголошую на тому, – пише Д. Белл, – що інформація й теоретичне знання є стратегічними ресурсами постіндустріального суспільства... Вони постають поворотними пунктами сучасної історії...” [3, с. 342]. Інформативна технічна революція, що відбувається завдяки розвитку комп'ютерних технологій та створенню всесвітньої комунікативної мережі Internet, фактично “породила” об'єктивні процеси сучасного етапу глобалізації.

Другою, не менш вагомою, причиною швидкого поширення явища глобалізації є подолання біполярного протистояння світової комуністичної та капіталістичної систем і закінчення холодної війни. Після розпаду СРСР послабилася закритість колишніх соціалістичних країн, що дало можливість розвинутися глобалізаційним процесам далі на схід. Поширення цих процесів знаходить нині свій

вияв у звичайному розповсюдженні джинсів, комп'ютерів, мобільних телефонів, тамагочі тощо, оскільки всі доходять негласного консенсусу стосовно цих речей.

У дослідженнях розвитку глобалізаційних процесів виділяються як позитивні, так і негативні їх ознаки. До найбільш загальних позитивних ознак глобалізації відносять, зокрема, нарощення потенціалу економічного зростання, поширення технологій, щораз більший доступ до інформації та демократичних інституцій, стрімке зростання рівня й культури співпраці й співвідповідальності. Негативними ознаками глобалізації, на думку вчених, є щораз менша залежність потоків капіталу від контролю з боку національних урядів, знецінення універсальної цінності інституту національної держави й поступова втрата нею свого суверенітету, зародження явища гіперконкуренції, поглиблення прірви між багатими й бідними державами, глобалізація масової культури й занепад культурних ідентичностей, технократизм і знецінення антропогенного фактору. Усі ці явища, як не парадоксально, співіснують одночасно, а це призводить до того, що оцінити багатогранний процес глобалізації однозначно практично неможливо. І, оскільки глобалізація торкається практично всіх сфер життєдіяльності людини, доцільною в даному контексті виступає наступна позиція – досягнення адекватних дослідницьких інтерпретацій забезпечить лише міждисциплінарний підхід у вивченні природи та перспектив розвитку цього об'єктивного процесу.

Окрім ознак, необхідно зупинитися й на свого роду реакціях, викликаних глобальною екстенсифікацією. Серед них виділяють три види: гіперглобалістичну, скептичну й трансформістську. До першого виду реагування відносять тих, кого заворюють економічні й технологічні перспективи, які відкриває глобалізація; ці люди з оптимізмом бачать у майбутньому один світовий ринок, одну глобальну культуру, одне суспільство, кероване глобальними структурами. До другого, відповідно, можна зарахувати тих людей, які у творенні такого моносвіту вбачають реалізацію програми апокаліпсису, появу глобальної диктатури, нівеляцію національних і культурних особливостей, неминуче зіткнення цивілізацій. Третю групу складають ті, хто визнає однозначний і суперечливий характер глобалізації, а відтак не поспішають бути пророками щодо її наслідків [1, с. 92–93].

Ураховуючи різні види реакцій, варто зауважити, що реактивний спосіб реагування на кшталт вимоги “Заборонити глобалізацію!”, трощення механізмів і техніки, мабуть, є недоцільним за сучасних умов. Людство повинно віднайти конструктивне рішення. Один з прикладів такого конструктивного реагування – формула Іоанна Павла II, який закликав до солідарності, до об'єднання в позитивному сенсі.

У пошуках конструктивних рішень зусилля повинні спрямовуватись перш за все на розв'язання ряду глобальних проблем, що істотно змінили життєвий контекст людського існування. Одна з цих проблем – екологічна. Інтенсивне освоєння людством за допомогою науки й техніки оточуючого середовища, призвело до втрати однієї з базових світоглядних дихотомій – дихотомії природи й культури. Природа все більше перетворюється сьогодні в один із елементів культури, тому для підтримки її існування необхідні безперервні зусилля з боку останньої. Вклю-

чення “природи” як блага в процес соціального обміну розмиває “природну” межу людини як суб’єкта. З іншого боку, виникає загроза зникнення тих цінностей цивілізації, що сприймаються як базові, “органічні”. Усе це зумовлює необхідність становлення й впровадження принципів біоетики та “екології культури”.

Невід’ємною ознакою процесу глобалізації все очевидніше виступає тенденція до гомогенізації, одноманітності світу. Ще на початку 30-х років ХХ століття культурно-цивілізаційну гомогенізацію людства дійсно геніально передбачив Карл Ясперс. У праці “Духовна ситуація часу” (1931) він писав: “Об’єднання людей земної кулі спричинилося до процесу нівелювання, який ми розглядаємо з жахом. Всезагальним сьогодні завжди стає поверхове, нікчемне і байдуже. Цього нівелювання прагнуть, наче воно створює єднання людей... Всесвітні конгреси ведуть до посилення цього нівелювання, оскільки там прагнуть не до комунікації гетерогенного, а до спільності релігії та світогляду. Раси змішуються. Культури, що склалися, відриваються від власного кореня і спрямовуються у світ технічно обладнаної економіки, у порожню інтелектуальність. Цей процес лише розпочався, але кожна людина, навіть дитина, втягнута у нього. Захоплення розширенням простору вже починає перетворюватися у відчуття його тісноти...” [4, с. 335–336].

Гомогенність, як продукт швидкого поступу науки й техніки, у сучасному глобальному світі породжує проблему збереження національно-культурної ідентичності. Досить вдалі зауваги щодо взаємодії національно-ідентичних і техногенно-гомогенних чинників виклав Томас Фрідман у книзі “Лексус і оливкове дерево”. Він слушно зазначив, що “...світові справи на сьогодні можна пояснити як взаємодію між тим, що нове, як веб-сайт в Інтернеті, і тим, що старе, як сучкувате оливкове дерево на берегах Йордану” [1, с. 19]. Оливкове дерево Т. Фрідмана – репрезентант нашого коріння, нашої ідентичності. Це сім’я, спільнота, плем’я, нація, релігія, батьківщина; це те, що дає нам родинне тепло, радість індивідуальності, інтимність особистих ритуалів, глибину приватних стосунків, упевненість і безпеку. Це традиційне.

Усе нове, техногенне (тобто “Лексус” у Т. Фрідмана) являє собою такий самий фундаментальний, віковичний людський потяг – потяг до засобів існування, удосконалення, процвітання й модернізації – саме так, як воно проявляє себе в нинішній системі глобалізації. “Лексус” репрезентує всі глобальні ринки, фінансові інституції й комп’ютерні технології, з якими людство поривається нині до вищих життєвих стандартів.

Для виживання людини як істоти соціальної почуття власної гідності й причетності до певної спільноти так само важливі, як повітря і їжа. Очевидно, саме з цієї причини існують у сучасному світі суперечки й конфлікти між техногенним і національно-ідентичним, новим і старим, “Лексусом” і “оливковим деревом”. Одну із таких суперечок доречно зауважив Т. Фрідман як фактор, що позначився на референдумі 1994 р. в Норвегії з приводу приєднання чи неприєднання до нового глобального об’єднання – Європейського Союзу. Приєднання до ЄС було для Норвегії у світі зростаючої глобалізації економічно виправдане під кожним можливим оглядом. Незважаючи на всі вагомі аргументи, референдум провалився, бо над-

то багато норвежців відчуло, що приєднання до ЄС означало б надто сильне викорінення їхньої власної норвезької ідентичності та способу життя. Звідси очевидне припущення: однією з причин неможливості повного зникнення нації – держави, навіть при її ослабленні, є те, що вона являє собою звершене цілісне утворення – остаточне вираження нашої приналежності (мовної, географічної та історичної) до когось і чогось.

Безперечно, техногенне ослаблює національне й унікальне наднаціональними, гомогенними, стандартизуючими ринковими силами й технологіями, що складають сьогодишню економічну систему, яка глобалізується. Однак вихід не в протистоянні. Адже здобутки техногенної цивілізації дозволяють навіть найменшій, найслабшій політичній спільноті в наш час скористатися з нових технологій і ринків для збереження своєї культури та ідентичності. Отже, надбання науки й техніки – це лише засоби, що повинні слугувати досягненню вищої цілі.

Як бачимо, питання збереження традиційного в умовах техногенного резонусу нині в більш глибоку проблему – знаходження оптимального балансу між збереженням чуття ідентичності, дому й спільноти та виконанням того, що є найнеобхіднішим для виживання в рамках системи глобалізації. І суспільство, яке хоче сьогодні процвітати економічно, має постійно продукувати все досконаліші “ноу-хау” і випускати їх у світ. “Однак нікому не слід мати жодних ілюзій, що сама лише участь у цій глобальній економіці зробить суспільство здоровим. Якщо ціною тої участі є ідентичність країни, якщо окремі особи відчують, що коріння їхнього оливкового дерева піднято або геть вирвано цією глобальною системою, те коріння. . . збунтується. Воно підніметься і придушить цей процес. Тому тривкість глобалізації як системи залежатиме почасти від того, наскільки нам вдасться втримати баланс. Країна без здорових оливкових дерев ніколи не почуватиме себе закоріненою чи достатньо безпечною, щоб повністю розкритися перед світом і влитися в нього. Але країна, що являє собою лише оливкові дерева, що складається лише з коріння, яке немає “Лексуса”, ніколи не зможе дуже далеко зайти чи вирости. Утримання балансу обох вимагає постійного зусилля” [1, с. 32–33].

Одночасність, паралельність процесів соціокультурної диференціації (у тому числі ускладнення етногрупової та етнокультурної мозаїки – з одного боку, та всеосяжної глобалізації – з іншого) для багатьох західних учених здається чимось парадоксальним, внутрішньо контраверсивним. Більшість дослідників глобалізації переконані, що етнокультурне розмаїття врешті-решт буде звужене чи зредуковане шляхом глобальної гомогенізації культури. Лише незначна кількість учених розглядають ці дві тенденції як однаково фундаментальні прикмети сучасного суспільного розвитку. Серед них – відомий шведський дослідник Джонатан Фрідман, який доводить: “Етнічна і культурна фрагментаризація і модерністська гомогенізація є не двома незгідно – суперечливими речами, не двома супротивними поглядами на те, що відбувається в світі сьогодні, але двома консистуючими спрямуваннями глобальної реальності...” [5, с. 311].

Отож, природа, особливості глобалізації є внутрішньо суперечливими, діалектичними явищами, яким властиві бінарні тенденції. З одного боку, спостеріга-

ється тенденція до уніформізації, що виявляється в зменшенні різноманітності й тяжінні до монізму. З іншого боку, ріст плюралізму стосовно рівня та потреб життя.

Окреслюючи проблеми, спричинені розвитком глобалізаційних процесів, неможливо не зупинитись на принципово визначальних чинниках, що “запускають” і окреслюють перебіг процесів глобалізації. Безперечно, мова йде про коло питань, пов’язаних із розвитком техніки. Саме завдяки техніці здійснилася інформаційна революція, яка начебто повинна об’єднати людство в глобальному масштабі. Уже сьогодні мережею Internet користується приблизно 200 мільйонів осіб. Проте з них лише 0,4% усіх користувачів мешкають у Східній Європі та СНД, хоча ці терени заселяють 5,8% населення Землі, тоді як у США налічується 26,3% користувачів, хоча там проживають 4,7% населення [6]. Ще більш промовистою є ця диференціація в Південній Азії, де мешкають 23,5% населення планети, у той час як користувачів Інтернету там тільки 0,04%. Ці дані свідчать про різку диференціацію світу та зростання прірви між різними частинами земної кулі, а тим самим підтверджують небезпеку реалізації відомих теорій поділу світу на “золотий мільярд” і решту.

Стрімкий розвиток інформаційної революції випереджає еволюційно сформовані пристосувальні, адаптивні можливості людини. Труднощі в стикуванні психофізіологічних потенцій людини з вимогами сучасної техніки й технології зафіксовані усюди й теоретично, і практично. Безперервні зміни способів виробництва й споживання знецінюють набуті знання і стійкий професіоналізм, вимагаючи постійних зусиль для перекваліфікації та для пристосування до вимог часу. Ті, хто не встигає за вимогами часу, можуть легко опинитися на узбіччі. Відчуваючи інформаційний тиск, особа прагне опиратися йому, але, на жаль, усі її зусилля марні. Це призводить до кризи особистості, замкнутості, депресії, розвитку психічних захворювань, особливо у закритих донедавна суспільствах. Так, у сучасному глобальному світі на психічні захворювання страждає майже 0,5 мільярда людей, причому число їх зростає. З’являються нові психічні захворювання, наприклад пов’язані зі СНІДом. За даними спеціальних вибіркового досліджень, виконаних у 60-ти країнах за 90 років ХХ століття, кількість психічних захворювань зросла у 6 разів, алкоголізму – у 40 разів, депресії – у 29 разів [7, 8]. Фредерік Фукуяма “Великий шок” проаналізовано суспільні процеси в США та в інших розвинутих країнах, що перейшли з індустріальної епохи в інформаційну. У період від 60-х до 90-х років там стрімко зростає показник злочинності, традиційна родина розпадається (у США одна дитина з трьох виховується у неповній родині), зрештою зменшується рівень суспільної довіри. Усе це, на думку Ф. Фукуяма, спричинене прогресуючим індивідуалізмом, який прискорюється завдяки розвитку інформаційних технологій.

У світ разом з комп’ютеризацією входить новий вид реальності – “віртуальна реальність”, штучне псевдосередовище, з яким можна спілкуватися як зі справжнім. Це нове технологічне середовище зробить могутній (і поки що цілком непередбачуваний) вплив на людську психіку. Сьогодні ця перспектива виявляється, зокрема, у феномені маніяків комп’ютерних ігор і повної заглибленості у “віртуа-

льну реальність". Метою виступає саме зовнішньо безцільна гра. За виразом, запозиченим у голандського культуролога Гейзінги, людина ХХІ століття перетворюється на *homo ludens* – "людину, що бавиться".

Таким чином, сучасна глобалізована людина, стає врешті-решт "одномірною людиною" (як і розумів її Герберт Маркузе) – людиною, "запрограмованою" суспільством на певні потреби. Безперечно, в основному – це потреби споживання продуктів, у тому числі інформаційних. Виробляючи ці продукти, суспільство використовує потреби як форму контролювання людського повсякдення. Стаючи залежною, людина відчужується, втрачає можливість впливу на соціальне середовище, фактично на власну ситуацію, на своє власне життя.

Аналізуючи духовну ситуацію ХХ століття, К. Ясперс робить висновок про те, що "сучасну людину постійно супроводжує... раніше невідомий жахливий страх перед життям". Закинутість і розгубленість людини в цьому світі призводять, на його думку, до того, "що страх посилюється у свідомості неминучістю зникнути як втрачена точка у пустому просторі, бо всі людські зв'язки значимі лише в часі" [8, с. 75–76].

Ще порівняно недавно у марксистській філософії такі вирази розглядались як пряме свідчення декадансу західної цивілізації, втрати фундаментальних цінностей і сенсу людського існування. Однак зараз навряд чи можна серйозно говорити про якийсь принципово новий – оптимістично орієнтований – світоглядний вектор. Надто схожими, всупереч відомим пророцтвам Кіплінга, стали Захід і Схід. Зростання компоненти страху у свідомості сучасної людини обумовлюється не формами власності на засоби виробництва (яких зараз лише немає!) і не посиленням містичної експлуатації (згідно з марксистською політекономією, чим вища продуктивність праці, тим більша експлуатація), а поглибленням процесу індивідуалізації сучасної людини, посиленням її особистісного начала, ускладненням архітекτονіки її свідомості.

Проте однією з найнебезпечніших проблем сучасного глобального світу, безперечно, є проблема "втручання" в сутність людини. "Ми вступили в епоху, коли наука перестає бути лише інструментом контролю людини над зовнішньою реальністю і стає знаряддям підкорення внутрішньої реальності людини" – зазначає Збігнев Бжезінський [1, с. 50]. Наука вже не задовольняється досягненням контролю над середовищем, у якому живе людина, але й отримує шанси значною мірою маніпулювати самою людиною. Така ситуація сприяє "запуску" механізму наукократизму – коли суб'єкт і об'єкт науки міняються місцями. Сутнісною ознакою глобальної епохи стає те, що наукові відкриття перестають бути опосередковуючою ланкою і стають самоціллю, тобто, "...забувають про кінцеву мету, і метою, абсолютно за значенням, стають засоби" [4, с. 118]. Відбувається процес відчуження науки від людини, наслідки якого важко передбачити.

Найдраматичніші наукові відкриття дедалі частіше стосуються сфери, яку можна назвати "внутрішньою реальністю", а саме сфери того, чим людська істота є і чим потенційно може стати. Нині, хоч наука й не може поки що конструювати живе з неживого, вона вже намагається розв'язати проблему організації ефектив-

ного управління на структурних рівнях її організації – щонайфундаментальніших. Досить згадати, що сьогодні вже виявлено 100 000 генів людини, з яких уже вдалося “прочитати” 7%. На повну потужність працюють цілі комп’ютерні “заводи” з програм розкодування генного коду людини. Більшість учених-генетиків впевнені, що не далі як до 2005 року “книга людської природи буде повністю “прочитана” [9, с. 115]. Непередбачуваними є наслідки таких нових досягнень науки й техніки, як клонування людини, підняття рівня людського інтелекту й створення штучного інтелекту, втручання у фізичний вигляд людини (у цьому контексті відома концепція “кіборгізації”). Відповідно до цієї концепції, у майбутньому людина повинна буде відмовитися від свого тіла. Натомість людей замінять кібернетичні організми, у яких живе й технічне утворять якісно новий сплав.

Таким чином, утворилася ситуація, коли все залежатиме від того, хто і на якій підставі буде приймати рішення щодо правил користування цими новими можливостями, визначати, наскільки далеко може заходити наука на шляху перетворення людини. Не слід забувати, що кризовий стан спричинений не “наукою взагалі”, а діяльністю людини, керованою системою цінностей техногенної цивілізації. Тому на часі нині переосмислення, а подекуди й кардинальна заміна існуючих цінностей.

Кожна дискусія на тему обґрунтованого використання науки й техніки з метою формування людського життя мусить поставити питання, які стосуються фундаментальних етичних принципів. Відповідь на питання, хто буде уповноважений робити по-філософськи обґрунтовані висновки щодо етичних принципів, людство, на жаль, нині не може дати. Це питання важко буде розв’язати ще й тому, що сучасне глобальне суспільство все скептичніше ставиться до релігійних норм. Проте віднайти відповідь і взяти на себе відповідальність людство вимушене негайно. Інакше глобальний прогрес науки й техніки змушений буде зайняти власну позицію, яка, найочевидніше, зводитиметься до звичайного натиску геометрично прогресуючих наукових знань, що дозволить маніпулювати людським життям і навіть “створювати” його, тобто перетворювати деяких людських істот на продукт науки.

Процес глобалізації є об’єктивним і неупинним, багатогранним і суперечливим, проблематичним і всеохопним феноменом, який потребує детального вивчення. Глобалізація несе в собі і загрозу, і перспективи; і війну, і мир. Проте домінування першого чи другого все більше залежить нині від усвідомлення людством гуманістичних цінностей і, особливо, таких етичних категорій, як “взаємопов’язаність”, “взаємозалежність” та “спільність”.

-
1. Глобалізація, Європейський Союз та Україна // Незалежний культурологічний часопис “І”, 2000. № 19. С. 215.
 2. Мировое политическое развитие: век XX. М., 1995. С. 302.
 3. Белл Д. О социальных границах информационного общества // Новая технологическая волна на Западе. М., 1986. С. 342.

4. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Пер. с нем. М., 1991. С. 335–336.
5. Global Culture. Nationalism, globalization and modernity. London, 1992.
6. Вімонен П. Мережа для демократії: Інтернет та вільний потік інформації // Deutschland (Німеччина), 2000. № 1. www.deutschland.de.
7. Стратегія України // Перехід-IV. 2000. № 1(3). С. 8.
8. Ясперс К. Духовная ситуация времени. М., 1990. С. 75–76.
9. Яковлев В., Суркова Л. Философия жизни на пороге XXI века: новые смыслы // Вестн. МГУ. 2000. Сер. 7. Философия. № 6. С. 115.

THE PROCESS OF GLOBALIZATION: ANALYSIS, PROBLEMS, PERSPECTIVES

Lyudmila Ostapchuk

*Ivan Franko National University of Lviv, Universytets'ka Str., 1
Lviv 79000, Ukraine, filos@franko.lviv.ua*

The term "globalization" is often used as characteristic of modern world processes. The peculiarities of globalization process and some globalistical problems are analysed in this article. The result of this investigation has shown that the globalization is an objective, complicated and contradictory process, which needs further research. Today the decision of globalistical problems depends on the observation of moral-ethical principles.

Key words: globalization, science, technique, a human.

Стаття надійшла до редколегії 30. 04. 2003

Прийнята до друку 10. 05. 2003